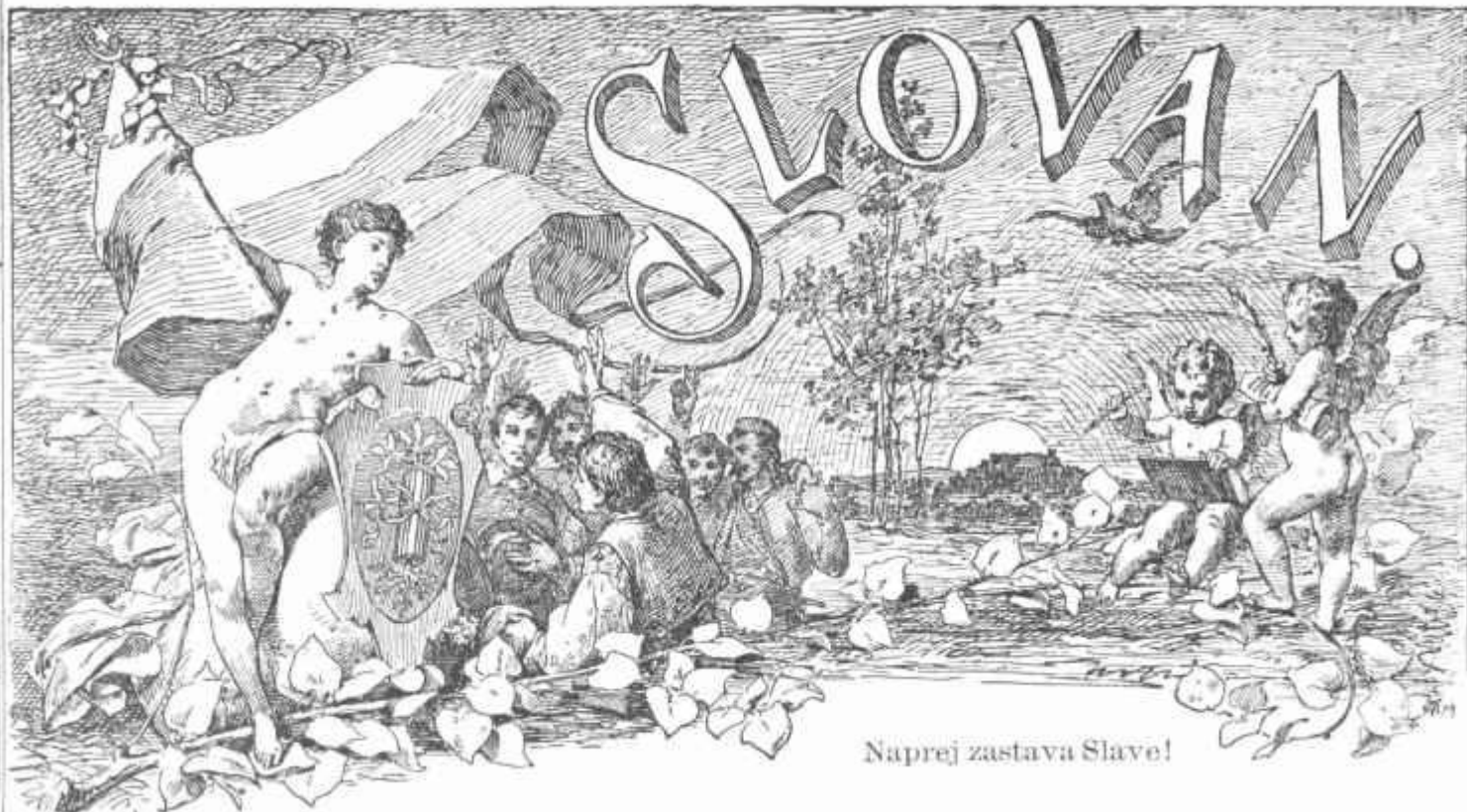

Štev. 19.

V Ljubljani, dne 1. oktobra.

1886.

Na polji.

Po polji sem hodil, kjer žita stojé,
Kjer jasno nebá se obók razprostira,
Po górah, ravninah okó se ozíra,
S pomladjo i nam pomladí se srcé!

Škrjanček iz žita se vspnè pod nebó;
Iz bele pšenice družíco izkliče,
Visoko se ž njo do oblakov pomiče,
Na sinje višave ja spremlja okó!

Kakó iz višave se petje glasi,
Kakó gostolénje veselo odméva!
O srečni pomladi se pesem prepéva,
O srečni ljubezni nje glas govori!

Glej, spúščata zopet se v cvetno poljé;
Že krije ja njiva in žito molčeče,
Kjer dom jima tihe in mirne je sreče;
Zakaj zaskelélo je mene srcé?

Zakaj se o času, ko srečno je vse,
Jaz spomniti moram, da sreče svet nima;
Zakaj med pomladjo se kaže mi zima?
Zakaj? — Ker predavno že znana mi je!

Mirko.

Spomin v tujini.

Samotna hišica se skriva
V hladéči senci gostih vej;
Nad hišo božji mir počiva
In tiha sreča biva v njej.

Na oknu cvetke zrem duhteče,
Za njimi deve zrem obraz;
Do deve na srcé ljubeče
Hitim ljubeč in srečen — jaz.

Pod streho lastovka nanaša,
Gradí zarodu varen dom;
Okó pa devino me vpraša:
„Kdaj jaz s teboj zidála bom?“

Od ljubljene me ločil deve,
Po svetu nesel je vihar;
Sam nosil srečo sem in reve,
Ne gradil gnezda si nikdar;

A ko vzbudí mi v tujem sveti
Mladóstne sreče se spomin,
Srce pričnè mi krvavéti,
Da sam sem vedno in trpin!

Mirko.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

(Dalje.)

Janez Vajkard ima nezakonskega sina! vskliknil je naš knez z nova, in v duhu je že gledal dozdano kapelico, posvečeno materi božji, ki mu je tako hitro priskočila v pomoč. Njega veličestvo bode raztezalo oči, če se bo vse to zvedelo! Moj ljubi Janez Vajkard, zdaj se bom jaz smijal. Čast in hvala božji porodnici, ki se me je usmilila! Čast in slava! Ave Maria, gratia plena!

Tu je knez Lobkovic z veliko pobožnostjo in s kipeco gorečnostjo premolil „Češčena si Marija“, mej molitvijo pa se mu je srce širilo v zavesti, da ima svojega nasprotnika v rokah, da ga lahko uniči. In uničiti ga je hotel!

* * *

Cesar je v tem dohajal po dolini. Dasi je bilo vroče, bil je mladi vladar vendar neprestano najboljše volje. Mej živim razgovarjanjem dospelo se je k vznožju Turjaškemu holmu. Ondi opazili so v svojo veliko osuplost kneza Lobkovica. Napravil si je bil ležišče pod senčnatim drevesom ter privezal konja k smrekovemu vršiču.

„Ali ni tu naš tajni svétnik Lobkovic?“ vprašal je cesar in skoraj se mu je zamračilo lice.

Odgovoril mu je Janez Vajkard: „V senci leži, veličanstvo, ter leno počiva, dočim mora visoki njegov gospod prenašati žarke pekočega solnca. Gotovo še niti na Turjaku ni bil! In morda je tik pota zaspal kakor prosjak, če se je napil žganja. Taki so vašega veličestva najzvestejši služabniki!“

Knez Lobkovic pristopil je k družbi.

„Kako je to, moj ljubi tajni svétnik, da ležite tu v senci, ko se kupičijo stolpi Turjaškega grada ravno nad vami? Upali smo, da nas pričakujete pred širokim portalom z veselo novico, da ste pripravili nam stanovanje in našim konjem polne jaslí!“

Skoraj nemilostno je govoril cesar te besede. Z globokim poklonom odgovoril je Lobkovic:

„Veličanstvo! s tugo mi je izvestiti, da je na Turjaku že vse zasedeno: pri jaslíh zobljejo oves tuji konji in po sobah se šopirijo tuje osebe. Z orožjem v roki branijo mehke blazine, kjer sedé, in polne mize, s katerih jedo.“

Temno je pogledal cesar ter dejal malone osorno: „Knez Lobkovic! prepovedujemo si vsako prazno šalo. Utrujeni smo od slabega pota in prav močno že želimo, skočiti s sedla ter si odpočiti trudne ude!“

„Pri sveti Materi v Loreti prisegam, da ne bode vašemu veličestvu drugega ostalo, nego storiti, kar sem storil jaz: vleči se v zeleno travo ter ustanoviti visoko taborišče pod milim nebom. Ali na gradu danes nimajo prostora za visokega vladarja in s samokresom ga pozdravljajo, kdor se danes približuje gostoljubni strehi gospodov s Turjaka! Silno sem nesrečen, da mi vašemu veličestvu boljšega poročiti ni mogoče!“ Tu je knezu Lobkovicu po celem obrazu zažarila škodoželjnost, in z

neprikrito radostjo je opazoval, kako težko sta gospoda s Turjaka sedela v sedlih!“

„Kaj pomenja to, Volk Engelbreht?“ obrnil se je cesar k deželnemu glavarju, ker ga je vender osupnila resnost, s katero je Lobkovic vse to pripovedoval.

„To pomenja,“ oglasil se je Janez Vajkard namesto glavarja, „to pomenja, veličestvo, da je gospod knez ali sanjal, ali pa kje med potjo preveč pil!“

„Brez dvojbe preveč pil,“ dostavil je Volk Engelbreht strupeno, „ker bi sicer ne govoril kaj tako žaljivega za mé, ki mi bode največja sreča, pozdraviti vaše veličanstvo na mojem gradu!“

„Ne razburjajte se, gospod glavar,“ zavrnil ga je knez hladno, „kar sem povedal, gola je resnica. Ko je danes vitez Solnce hotel v grad, streljali so nanj, da je moral s krvavo rano odriniti!“

„Vitez Solnce!“ In Volk Engelbreht je pobledel, kakor bi niti kaplje krvi ne imel v nežnem svojem obrazu.

„Naj mi je dovoljeno, veličestvo,“ — in tu je knez Lobkovic sklonil koleno v prah, „da razložim, česar je iskal vitez Solnce na Turjaku. Če mi je dopuščeno, potem bom govoril, veličestvo!“

„Vitez Solnce!“ oglasil se je tu Janez Vajkard, „krasnega varovanca imate, gospod knez! Ali ni to tisti človek, ki si je za ženo izbral ranarjevo hčer in ki je bil potem izčrtan izmed deželnih stanov?“

„Ravno isti!“ odgovoril je Lobkovic brez strahu. „Izbral si je za ženo ranarjevo hčer, ki pa se je tudi drugim ljudem videla! Videla se je tem ljudem tako zelo, da so jo s silo uzeli njenemu zakonskemu možu ter jo odtirali na Turjaški grad, kjer še sedaj zdihuje pod zaporom. Na njenega moža pa so streljali, da je komaj odnesel življenje, dasi ni zahteval ničesar drugega nego ženico, po cerkvi in božjih zakonih mu izročeno. In vse to se je zgodilo pod vladno našega velečastnega in slavnega cesarja in gospoda, na katerega bodo morda tudi streljali, če se bode v svoji pravicoljubnosti potegoval za stvar nesrečnega viteza!“

Vse je otrpnilo. Cesar sam vzdržal se je mirnega ter vprašal zamolklo: Ali govorite resnico, knez, ali se samo šalite?

„Čisto resnico, veličestvo, pri moji čisti časti prisegam na to!“

„In zakonsko ženo so odtirali! In sedaj, ko sem jaz v mestu. Ne upam si verjeti kaj takega!“

„Vaše veličestvo uveri se lahko samo! Tam gori pri gradu pričakuje nas vitez Solnce in hrepeni, pritožiti se pri najvišjem svojem gospodu!“

„In kdo se je predrznil vse to storiti?“ vprašal je cesar in kar videlo se mu je, kako je vse zakipelo po njem.

„Prosim za najvišje varstvo, vaše veličestvo! Mogočnega nasprotnika si bom nakopal, če povem resnico, in svoje življenje stavljam si v nevarnost!“

„Govorite, knez, in imejte zavest, da ste pod mojim varstvom, ki sem tudi v tej deželi za Bogom najprvi!“

Kdo se je predrznil izvršiti dejanje, ki niti v Turkih ni zelo v navadi. Tako mi svete Trojice! ostro sodbo hočem imeti! Sedaj govorite! Kdo je zločinec?"

„Jurij Ljudevit, in kolikor sem pozvedel, sin je našega Janeza Vajkarda! Knez Lobkovic je govoril te besede počasi in mirno. Napravile so primeren utis. Dvorniki niso si upali niti sopsti, prav kakor bi čutili, da je to usodepoln trenotek zgodovinskega pomena. Sam Lobkovic je bil prebledel in utripalo mu je srcé, ker je dobro vedel, da je sedaj smrtonosno zamahnil proti svojemu najljutejšemu nasprotniku. In Janez Vajkard? Tičal je v svojem sedlu ter bil prava podoba onemoglosti. Udarrec prišel je tako nepričakovano, da je bil spretni diplomat v tem slučaju popolnoma brez orožja.

„Sin Janeza Vajkarda!“ zaječal je Leopoldus, ki sam ni pričakoval, da se bode stvar tako zasukala. „Moj Bog,

Janez Vajkard vender nima sina, kolikor je meni znano!“

„Oprostite mi, veličastvo, da sem se premalo jasno izrazil. Jurij Ljudevit je nezakonski sin našega Janeza Vajkarda!“

Tedaj pa se je vzbudila pobožna narava vladarju, ki je bil izmed najzvestejših božjih služabnikov, kar jih je imelo habsburško pokolenje.

„Vi imate nezakonskega sina, Janez Vajkard!“ vprašal je srdito. Leopold imel je še celo za Habsburžana silno debele spodnje ustnice, katere so se mu tedaj v jezi čudno zavlekle, tako da je postal celi obraz nekako grozen in strašan.

„Vi imate nezakonskega sina!“ ponavljal je, in glas mu je zastajal v grlu. V tistem trenotku pa se je izkazal Volk Engelbreht večjega diplomata od svojega brata!

(Dalje prihodnjič.)

Nesrečna ljubezen.

Potočič bobni in valovi šumé,
Po vode prišla je devica;
A kaj ne zajema studene vodé
Jej ročna in pridna ročica?

Kaj gleda devica valove, kakó
Ženó po dolini se tihi?
Zakaj je otožno in rosno okó,
Kaj prsi jej dvigajo vzdihí?

Cvetlic je nabralo ubogo dekle,
Duhteč si povilo je venec;
Kaj trgati venec jej roka začnè,
Metati ga v urni studenec?

„Le vsáhnite cvetke, odnesi vas val,
Na veke se z vami izgubi;
Saj vero in rod je in mene izdal,
Ki bil je jedini moj ljubi!“

Mirko.

Pogovor z domom.

Poj ptičič skoz zračne višave.
Hití mi do rojstnih zemljá;
Jaz pticam naročam pozdrave,
Naročam voščila sreá.

Nad mano oblačič se žéne,
Ogledat gre našo si stran;
Z oblakom potuje od mene
Pozdrav iz tujine poslan;

A k meni čez hrib in doline
Vetriči prijazni vejó;
Poljubi so iz domovine
Poslani mi v tujo zemljó.

Mirko.

Ne ljubi me nikár! . . .

Nikár, nikár ne šepetáj
Mi o ljubezni nevenljivi,
Miló nikár se ne smehljáj,
Zaklád moj zlati, očarljivi.

Ljubkó takó ne pogledúj!
Saj mnim, da angelj neba zrè me . . .
Srcá nikár ne vznémirjúj,
Milúj milúj, lepó deklè, me!

Saj skôro že napôči dan
— Trenótek žalnega slovésa —
Mir srčni moj bo pokopán,
Izgúbjenâ mojâ nebésa.

In drug bo zrl tvoj divni cvet
In v njega se topil milini . . .
A vénol moj obráz bo bléd,
Ko izgubím te, up jedíni.

Zató tegà ne šepetáj,
Kar v srci tájnostno kipí ti,
Sladkó se ne smehljáj, moj slaj,
Če z mano nečeš se solzíti!

T. Doksov.

Božidar Raič.

(Dalje.)

„Rodu pravico.“

č) Raič-učenjak.

Pri sv. Tomaži, v župni šoli, bil je Raiču učitelj, kakor smo že zvedeli (Slovan str. 209), Filipič.

O tem učitelju je vendar omeniti, da je bil jeden najboljših in najučenejših, kajti on je bil zvršil ves gimnazij (šest latinskih šol), in ono pesem, katero mu je zložil narodni pesnik Peter Majcen, zložil je v dobi, ko se je Filipič že postaral. Če ta učitelj ni dosegel nobenega uspeha, prihaja od tod, ker je bila ondaj metoda slaba; pitali so namreč otroke z nemščino, kakor danes isključljivo na Koroškem. Raič sam je pripovedoval, kako težko se je učil veronauka po nemški in kako je bil dostikrat justan (lasan) ali pa celó bit, ker ni znal katekizma. To ga je jezilo in on se je na paši učil toliko marljiveje ter se vse naučil misleč, da bode v šoli prihodnjič prav dobro odgovarjal. A ko pa ga je ondani kateket v šoli samo strogo pogledal in ga vprašal, ustrašil se je sirotek tako, da ni znal besedice, na kar je spet pela batina. Koliko nas je starših mož, ki bi se pri tem ne spominjali, kako smo se i mi šolali!

Resnih naukov poprijel se je Raič v bogoslovnici v Gradci in razven že omenjenega truda njegovega kot četrtoletnik: „Načala russkago jazyka“ (prirejenih po V. Hanky za Slovence) naj se tu še omeni, da si je sam pisal neki slovarček: „Besednik slavensko-němački ili dijački Božidara Raič, bogoslovca v Gradcu 1849“, čegar jeden sešitek imamo v rokah. Besede v tem „Besedniku“ niso po alfabetu, nego Raič-bogoslovec zapisaval jih je, kakor jih je dobil. Iz tega besednika naj se ponatisnejo splošno zanimljive besede in sicer krstna imena: „Běloš Albinus, Benko Benedictus, Bogdan Isaisas, Bogodat Raimundus, Branislav Heliodorus, Budimir Patricius, Dalibor Clemens, Dobrin Bonifacius, Domogoj Dominicus, Drživoj Servitius, Gradislas Aegidius, Ilir Richard, Jačim Joachim, Jaroboj Constantinus, Ljubica Amalia, Ljuboj Brigitta, Ljubomir Filomenus, Ljuborot Romuald, Ljuboslava Juliana, Miloslav Mauritius, Mirgoj Maximilian, Mojmir Benjamin, Nádán Alexius, Naum Eligius, Nevin Innocentius, Parvan Primus, Pralimir Conrad, Pravomila Justina, Radbod Saturnius, Radovan Gratianus, Ratibor Roman, Rodoslav Rudolfus, Slavolj Eduard, Slavomil Dionisius, Svemil Policarpus, Tvrđko Cleofa, Uglješa Caietanus, Velebit Irenaus, Velimir Erasmus, Vladimir Faustinus, Vladovit Athanasius, Vladvila Regina, Vojsava Cecilia, Zdenko Engelbert, Zoroslava Aurelia, Želimir Desiderius, Živko Vitalis.“

Kot kapelan se menda Raič ni mnogo pečal s strogimi znanostmi pri svojem prvem župniku in dekanu Cvetku v Ljutomeru, pač pa se je brez dvojbe pri njem vadil in uril v govorništvu, kajti Cvetko je bil glasovit cerkven govornik in naudušen Slovan, ki je „včasih segret iskreno kapljico zlatorumenega ljutomersčana glasno in naudušeno krasnoslovil iz Deržavina ali Puškina kak obširnejši pesmotvor,“ kar je naudušilo vse poslušalce. Velikega pomena za Božidara pa je bilo to, da je

prišel v Slivnico pri Mariboru za kapelana ter postal sosed glasovitemu učenjaku, osobito v slovanskih stvarih, Oroslavu Cafu, kapelanu v Framu pri Slivnici. Ob Jurjevem 1851. l. premeščen iz Ljutomera v Slivnico pokloni se Raič temu učenjaku, izroči mu sad svojega truda kot četrtoletnik ter ga prosi, da mu rači na pomoč pri teči z obilnimi jezikoslovnimi in jezikoznanskimi zakladi. Caf mu dovoli pohajati ga po enkrat na teden. Istega leta je bil izdal Miklošič v Beči „Codex Supraslski“, kateri je Raič marljivo čital; ker pa ima mnogo teškoč v sebi, razjasnil mu jih je Caf. Kar je Raič namreč predelal v jednom tednu, o tem je poročal Cafu, ki mu je potem pomagal razvozljavati neznane stvari. In Raič je ostal Cafov učenec še i ondaj, ko je bil v Mariboru profesor. Naravno, da je Raič i ondaj pohajal Cafa, ko je bil ta prišel l. 1859. v Maribor za profesora dušnega pastirstva in podravnatelja v semenišči; odtod je prišel Caf za nadarbenika pri mestni župi ptujski, Raič pa za kapelana k sv. Barbari v Halozah in pohajal je še i ondi kdajkdaj Cafa do njegove smrti 1874 (3. julija.)

Imel je tedaj Raič dobrega učitelja, od katerega se je mnogo naučil in katerega je i jako cenil do svojega zadnjega diha in je o njem govoril vselej velespoštljivo. Postavil je Raič svojemu učitelju spomenik v „Letopisu Matice Slovenske za leto 1878“, str. 72—101, spisavši njegov životopis.

Ker je Raič bil bistra glava, ker je bil marljiv, ker je imel dobro voljo učiti se in svoje vednosti popolniti, ker je z vso ozbilnostjo obinol stroge znanosti, osobito jezikoznanstvo in povest, ter je preučeval strokovnjaška dela Kopitarjeva, Miklošičeva, Schleicherjeva, Boppova in Jagićev „Archiv“ itd.; ker je velemarljivo čital Šafaříkove in Havličkove spise ter i čital in prelagal Tacitove spise na slovenski jezik: pridobil si je sčasom kratek, jedrnat, krasen zlog, da jednakega zaman iščeš pri inih slovenskih pisateljih, ali kakor pravi Slovenec (XIV. br. 128): Raič „pisal je slovenski mnogo v bujnem prenakopičenem zlogu, v katerem muni bil nikdo kos.“ Istina je, da Raiču ni bil nikdor kos v zlogu, ker se nikdor i ni toliko trudil, da bi pisal „bujni zlog“. Božidar je rad poudarjal, da je treba učiti se, kajti človek ne zna sam od sebe ničesar, in po tem nazoru se je ravnal sam ter se neprestano učil, kupoval si drage knjige in še v Ljubljani na smrtni postelji je študoval Miklošičeve: „Slavische elemente im magyarischen“, izdane dr. L. Wagnerjem, ker še ni poznal te druge izdaje imenovane knjige.

A Raič ni samo študoval in „noč in dan žrl knjig“, no je prijel i za pisek ter je marljivo pisal v različne liste slovenske in nemške, osobito v „Novice“; l. 1863. v „Naprej“, posebno marljivo v „Slovenski Narod“, v „Zoro“, „Vestnik“ in v „Matičine Letopise“; dalje v „Ost- und West“, v „Zukunft“, v „Südsteierische Post“ etc. Jedro in namen vsem Raičevim dopisom je poučevati in dramiti svoje rojake-čitatelje. Navadnih in vsakdanjih novosti Raič ni poročal, pač pa dostikrat v „Nov.“ o tem, kako se je delalo, da bi se preselila vladikovina od sv. Andraža v labodski dolini v Maribor, ter se je te pre-

membe silno oveselil. Pozdravil je v Novicah (XVII. 299) z velikim naudušenjem labodskega vladiko v Mariboru ter ondi (str. 300) nahajamo i pesem v šestomerih („Slovenci podravski in pomurski pozdravljajo novega višega pastirja, prečastitega Slomšekovega Antona Martina 4. kimovca 1859.“) Druge njegove pesmi ne poznamo. — V „Slovenskem Narodu“ pa je neusmiljeno razkrival rane, katere nam sekajo naši protivniki. Osebito dostikrat naznanil je svetu, kako samovoljno ravna „paša“ v ptujskem okraji, za katerega ni zakonov, kateri se vede v okrajnem šolskem svetu, kakor da bi bil v službi Weitlofovi, a ne v cesarski na slovenskih tleh.

Med Raičevimi imenitnejšimi spisi morajo se imenovati trije drobni spisi v Razlagovi „Zori jugoslavenski“ II. U Zagrebu 1853. Namen te „Jugoslavenske Zore“ naznanjen je že v I. tečaji v predgovoru: „Svrha „Zore“ jest pokazati put, kojim valja stupati k slavohramu — sloge; poradi toga jest i obleka njezina samo načasna, promenljiva, nedogotovljena. Njezina sladka naloga i zadaća jest: sklopiti ruke dētce jedne matke, brátučedah, Slovenecah i Srbah. Njezina naměra jest, pokazati razdrobljenoj dētci matke Slave, da nas put, po kojim smo do sada koračili, ne pelje k ožudjenomu sloge domu; nego da se ima vse jednostrano, sebično kano nevaljalo odstraniti, te vseobćim nadomestiti. Jezik, kojega „Zora“ govori jest dakle onaj, koj se obadvojici, Srbom i Slovenem kao srēdstvo priporuča, kojim se mogu do sloge svete dokopati.“ — V navedeno svrhu spisal je i Raič: „Vvod v slovník vseslavenskaję“ str. 23–44. „Veleučeni językoslovci slavensci, pravi, nam uže svętovala već patij, po kteryh by vzmogli priti v razkosnaja domovina toli zaželěné vseslavenščiny. Vse jur većkrat naznačené pati dakako vodę k jednojstoj svrse; no jedna těh jest najbližjaja bez velikyh stranpatic, naime: staroslavensščina — jediný navor spasenja našęga.“ „Ja sę drznoh na podloze svęté staroslovensščiny osnovati načrt sklanje vseslavenské poleg sostava našęga veoslav-noga dra. Miklošića; jeden pako glasovitijih językoslovcev (t. j. Cafov) spregę vseslavenskaję. No nitko ne mysli, da bog zna čto skovasmo nova, neporabna i nesprětna po svojej glavě i volji, čto takova vzmogne prigovoriti samo nehajstvenik i neumen protivnik našćiny i staroslavensščiny; ja bo tēm naměravam našim prvencem spisateljem načrtati pat v središće, v ktero priti sę naj tręę, da ne by, kako mnozi pisci slavensci ne poznavši vrutka dragocennosti staroslavenské tumarali po temnyjih stranpaticah, — no vazda bližali sę — sloze; i takodje sobrati bisery raztepenę; te od nas zanemarene, i s pozabljivostję uže borećę, jih opet nastaviti v svoj prvējši řęd, da sę podignę na svoje svęto dostojanstvo.“ — Nato našteva Raič nekatere nekđaj rabljene oblike ter pravi: „Tako lępo i pravilno pisahę pradědove naši, na kteryh grobověh sę my na propad svoję přępiramo i pravdamo nehotěći nam odlāčené přębogate i obilné baščiny obrnati na svoję korist. Bratje slavensci, sinci slavy, začto by byli toli nerazboriti, te ne by hotěli svęté blagotiny svojih otcęv uživati, no njih moći žaliti. — Slavene! — ako jošće klca v srđcih vaših kapljica naške krvi za slava, prigrлите oběračke srēdstvo spasenja, znajte, da protivnik

vazda bdije nad nami, te išće nam nahuditi, bądite na oprěžě, hvatajte — hvatajte za spasivom, da ne strmo-glavimo svojeję krivnję v ponor, iz kteroga neima řěšitvy — pozor. Komu ne udara v oči, kako jedna mladika na polji knjižestva slavenskoga vsadjena za drugoję premda lępo osnovana vehne i vseha. — Žrtvujmo — žrtvujmo vsaky samo několiko malenkostij imućstva svojęga, pa gotovo mora byti skoro řěšenje naše. Slab vojnik ktery sęšći na bojišći sę boji vagati život svoj za poběd slavnaja: a od nas sę mnogo menje zahtěva, dakle ako hoćemo slavje, pokusimo vagati ne života, no některy obličice i spaseni smo od propadi věkovite.“ — Temu uvodu sledi: Osnova sklanje vseslavenské. Med črkami pogrešamo n. Kar Raič uči o samoglasnem l pač ne velja denes: lžica, lgati. — O skladnji. Raič rabi pri skladnji te le sklone: imeniteljnik (nom.), roditeljnik (gen.), dateljnik (dat.), viniteljnik (acc.), zvateľnik (voc.), tvoriteljnik (instr.), skazateljnik (loc.). Loc. sg. se glasi na ě: govorě; dual. gen. & loc. pa na u, kakor v staroslovensščini: govoru. Pri pridevnikih ima samostalniško in zloženo sklanjo: dober, dobra, dobro in dobry, dobřaja, dobroje.

V „Dodatku. O stąpnjěvanji“ pravi: „Kdo ne opazi samo v tom načrtu uže neizmerne dragocennosti, kterę nam staroslavensščina zvęsto ohrani, ov biser osobito o priděvěh, kako i některi ini o glagoljih jasno kažę i govore, da sę naš slavensky język može měriti s najizvrstnimi, dapače nadkrili ję bogatostję přękrasných oblik. — Obrnimo si dakle dragocennosti ty v korist naródnosti i języka svojęga, prigrlimo jih radi, da bądę pospěšili slogę i sjedinjenje naše. Upotrěbimo jih v vsěh za višęje obćinstvo pisaných knihah, da sę jim privadę najprě učeniji domorodci, a polagano, da sę vkorene i medju prosty narod.

Gledę oblik jest sostavek ty pisan v obćeslavensščine razvě glagolja v kaž. načině sad. vrěmene i to ovdě ješće zbog lagljiega razumka. Ako by kto prigovoriti hotěl, da sę jest tēm oblikam težko privaditi, těšę sę posloviceję: pečeni golębi nikomu v usta ne letę.“ Iz teh zadnjih besed vidimo Raičovo ondanje uverjenje o tem, da bi bilo mogoće z marljivim učenjem neki skupni jęzik stvariti za vse Slovane na podlagi staroslovensščine. Sedemnajst let pozneje je sodil povse drugače pišoči: „Odlična, pesniška, čarobna, molnjevna pomisel: skupni jęzik vseh Slovanov, zato jako podpirana v začetku minovšęga desetletja od Slovencev, tudi Hrvatov in Čehov, vender pokazala se je neporabna največ zato, ker že posamna pokolenja javljajo lepo razcvetša slovstva, kterim ne kanijo slobe dati. Omeniti je, ka se razna slovanska plemena ravnokar razvijajo in omikujo na podlagi svojih narečij, in ne bi se mogla lehko vzpeti brez kvara na nov, težko razumljiv jęzik. Vrh tega bi se s tem težavnim delom mnogo dragega časa potratilo, sovraštva bi nastajala, vspeh pa najbrže medel dosegel. Kogar presilno mika skupni jęzik, uči se ruski gladko govoriti, da bode lehko in brez ovir razgrebal zaklad blagih misli v slovanskih shodih. Četiri slovanska narečja se priznavajo kot samostalna in spisovna: rusko, česko, poljsko in jugoslovansko; vse okolnosti glasuju za to, ka je mnogo leže med temi narečji napraviti prijateljsko

zvezo, nego li uničivši tri ustanoviti eden gospodujoči jezik . . . Mnogoličnost raznih slovan-skih narečij tudi ima svojo posebno vrednost, ker vsako kaže lastne krasnosti, ki se ne bi dale vphati v edini jezik. Ako se tedaj vidi na eni strani nezmerna težkoča, vsaj nemogočnost odbivši vsa posebna narečja eno učiniti gospodujoče, na drugi strani pa očividna lehkost brez rečene enakoličnosti doseči skoro isti namen, kdo še bi razmišljal, kateri pot je koristnejši in porabnejši? . . . „Na slovanskem jugu razcveta se troje slovstvo: slovensko, hrvaško-srbsko in vstajajoče bolgarsko; sveta glagolica životari sami v cerkvenih knjigah in v pogibli jej je spreminoti, ako je največi Jugoslovan ne povzdigne vzpet na dostojno in odlično mesto. Mi Slovenci in Hrvati imamo isti pravopis česki, kakor Srbovi in Bolgari cirilski; zedinili se in ugladi to dvoje razrečje v eno, postane rajske lepote jezik. Dvoja pisava abecedna omikancev ne moti in ne ovira, prostakom pa dovoli slovstvo domačega razrečja. Mi Slovenci moramo hlepiti in se nagibati v jugoslovansko središče, v Zagreb, Bolgari pa v Beligrad, samo Beligrad ostani beli grad, in kedar oboji onamo dospemo, gotova je slovstvena edinost jugoslovanska. Od Slovencev se nikar ne zahtevaj, da že zdaj popustimo od svojega narečja, mi moramo najprvle si narod omikati in dotje dotirati, da bode vsak na Slovenskem kruh trošeči urednik in učitelj dobro znal slovenski, in potle še smemo misliti na daljni napredek. Pri pisavi je paziti, da se v nji, rekel bi, nevedoma in nevidoma bližamo Hrvatom, rabe polagoma besede in oblike jim znane; takisto naj postopajo Bolgari; toda Hrvati in Srbovi ne smejo prezreti svoje imenitne naloge . . . Živo priporočamo vsakemu jugoslovanskemu pisatelju, da, predno zastavi pisek, do jedra premozga vso knjigo jugoslovansko, ter tako zveden in izurjen v slovstvu bode lahko obilno zajimal iz nepresušljive izvirnice bogatih zakladov krasnih dragin jezikovih. Modrišče in vseučilišče jugoslovansko postani ognjišče in središče Slovanom od Triglava prek Balkana.“

V isti „Jugoslavenski Zori“ (II. str. 80—102) nahaja se drugi Raičev sestavek: „*Ciril i Metod prvaja věroučitelja slavenskaja*“ s Sirahovimi besedami: „Hvalimy slavne muževy, kterymi učini gospod mnogo slavy velikostij svojej od početka. Njihova tělesa počivajut v miru, ime pak njih živit od kolěna do kolěna.“ V tem sestavku govori pisatelj najprvo o sedežih Slovanov in omenja, da so že rano bile ustanovljene vladikovine v Ogleji, v Trstu, v Ljubljani, v Liburniji na Koroškem,

v Celji in na Ptui; „no pridrli sät na početci petoga stolětja divjaci od vzhoda i sévera pogazivši dragocenny usěv krščanstva, razsuvši i pogazivši prastare gradovy naše Celje, Liburniä i Oglej.“ Koncem VI. veka pričela sta širiti Solnograd in Oglej krščanstvo med Slovani, „dokle nista iz Carigrada prisvėtilė na obzorji slavenskom za velikanskoje plemě naše dvě najjasněši zvėzdě, kteru sjajně zraky věry Isukostové neugasljivojā svėtlobojā přėšinājě srdca praotcev naših.“ Prišla sta namreč sv. brata Ciril in Metod med Slovene, ter sta jim pričela oznanovati uk Kristov. Pisatelj govori o teh bratih ter pravi o Cirilu: „da v Carigradě ili vsakako v Blgarii iznaide god. 855. vlastita pismena, ili bar uže sāsčā v uživanji izpravi i vzporėdi. Azbuka iz těj pismen sastojěca se imenujē po iznašestnicě *cirilica*, ktera vsě različité zvākovy jězyka slavenskoga tja do najtenjijih razdělōv divnojā izvēstnostijā, jasnostijā i točnostijā označit i jēst najsvršenā azbuka vsěj dosele poznatěj na zemlji razvē jednoga alfabeta vzhodnoga. Ta azbuka jēst iznašestniku na bezvgaslā slavā i dikā, na vėkovitā vspomėnā njega i največā korist potomstva, ktero bāde jednoč jěšče, ako dozvolit providnost vsedrčā, s vsěmi vnuky i pravnuky sě jē služilo i uživalo na bezdohitnā razkoš slavy i svoje osrėćenje.“ Na Moravskem bila sta sprejeta z velikim veseljem, kajti ondi so priznavali Kristovo vero že od dobe Karla Velikega. Pisatelj govori o njunem delovanji na Moravskem in o spletkah nemškega svečeništva, ki je pokrivilo sv. brata krivoverstva; „tako uže samo zahtėvanje nju iz Carigrada hotjāh smatrati kano povod odpadnātja i protivenja sě Rastislava Rimu“; riše v vseh glavnih točkah življenje Cirilovo in Metodovo; omenja, da se je služba božja v slovenskem jeziku naglo jela širiti med Slovani „i sad sě odpėva po hramověj překo 55 miljunov Slavenov s dobrojā nadėjējā jěšče ostale 25 miljuny, kteri latinsky opravljajut bogoslužje, čarobnym glasom vseslavenskym k sěbě privabiti (glėdč jězyka).“ Raič želel je torej že pred 34 leti, da bi vsi Slovenci opravljali službo božjo v slovenskem jeziku. Slednjič še omenja, ka sta bili Moravsko in Panonsko delokrog Metodijev, nato riše meje obeh dežel ter končuje ta imenitni poučljivi sestavek tako-le: „Bratje slavensci, bādi nam dakle vazda mila vzpomėna na prvě věroučitelje slavenskė, služěj nam za priměr v mnogom obziru. Ostanimy věrni po ju izgledu věrě i narodu svojemu, da potomstvu ugodni i udobni pripravimy položaj.“

R. A.

(Dalje prihodnjič.)

Hrvaški spomini.

Spisal J. Trdina.

(Dalje.)

Tkako vidite je prišla Lenka v ta grad za služabnico. Ponašala se je vedno pametno, delala vse spretno in s premiselkom, če je prišla kaka sitnost, ni se nikoli zadirala, nego je molčala in potrpeala. S tem se je gospi tako priljubila, kakor še nikoli nobena kuharica. Pogovarjala se je z njo prijazno in šaljivo, kakor s kako

dobro prijateljico. Tudi jaz sem se z njo marsikaj pomenil, posebne ljubezni pa med nama ni bilo. Ne morem, da mi ni bila všeč, ali povedal ji nisem ničesa. Babjek nisem bil nikoli. Jaz sem preziral dekleta, dekleta pa mene. Lenki sem se bal odkriti misel svojo; zdelo se mi je, da je zame prelepa. Kadar se je oblekla

po nedeljski, kosala bi se bila lahko z vsako gospodično. Pretekli sta dve leti, ne da bi ji bil zinil le besedico o ljubezni. Neko jutro sem rahljajal gredice baš za kuhinjo. Lenka je snažila v nji posodo, kar pristopica gospa ter se ji glasno nasmeje in veli: Lenka, povedala ti bom nekaj novega. Nocoj sem bila na tvoji svatbi. Kaj bi ti pravila, kdo je bil ženin. Razven Janeza ne poznam v tem kraju nikogar, ki bi se pristoval tebi. Ti ne veš, kako mogočno si sedela poleg njega in kako zaljubljeno si ga pogledovala od strani, ha, ha, ha! To tvojo srečo videla sem le v sanjah, ali vzbudivši se, mislila sem si, zakaj bi se taka sanja ne premenila v resnico. Verjemi, da ti bom čestitala prav od srca, če se bosta z Janezom pogodila in strnila. Obhajal me je silen strah, da se bo Lenka zabavljivo zakrohotala tem besedam, pa se ni. Rekla je mirno in resno: Na Janeza revna dekla ne sme niti misliti. On se je nalezal pri vas denarja, poiskal si bo bogatejše neveste nego sem jaz. Gospa in Lenka mene nista mogli zapaziti, jaz pa sem slišal prav dobro ta njijin pomenek, ki mi je dokazoval, da me dekle ne zaničuje. Še le zdaj sem se ji jel približevati bolj prijazno in jo izpraševati tako od daleč, če bi se hotela omožiti in če si je našla že tudi kakega ženina. Zaručela je kakor rak v lonci in dejala, da nima še z nikomur znanja, ali da bi se ne branila možitve, ko bi se namerila na poštenega fanta, ki bi ji bil po godu in po srci. Jaz jo primem za roko, oči najine se ujamejo, pa kaj bi vam razkladal obširno to najino komedijo. Priznala sva si, da se ljubiva in čez nekoliko tednov sva se poročila. Zdaj teče že dvajseto leto, kar sva se dobila in nijedenkrat se nisva radi tega še pokesala. Jaz ljubim ženo svojo danes tako presrečno, kakor sem jo ljubil prvi dan po poroki in ravno tako ona mene. Zato pa je Bog tudi blagoslovil zavezo najino, katero sva sklenila prav po njegovih sveti volji. Ali mar ni res, kar velim? Le premislite, koliko nepričakovanih nesreč in zadržkov je bilo treba, da je mogla priti Lenka k nam za kuharico! In brez gospejine sanje se najbrž niti potem ne bi bila nikoli uzela, ker sem bil jaz preveč molčeč in boječ, da bi se bil usodil razodeti ji glas svojega srca. Utegnil bi me kdo zavrniti in zatrditi, da so naju združila razna naključja, ne pa božja previdnost, ali jaz bi ga vprašal: Od kod pa dohajajo taka čudna naključja, ki prinesó človeku zaželjeno srečo in zadovoljno življenje in mu olajšujejo težavno pot do večnega vzveličanja? Kdor veruje v Boga in njegova mogočnost in dobroto, ne more dvojiti ni trenutek, da se vrši vsa naša usoda po njegovih zapovedih in skrivnostnih, ali vsigdar modrih namenih. Bodi mu zato čast, hvala in slava zdaj in na vse veke vekov. Amen! —

Vrtnar Janez (rabim mu le krstno ime, ker več ne pomnim, če se je pisal za Dornika ali Dvornika) bil se je tako čisto pohrval, da je slovenščino do malega pozabil. Govoril je z mano na kajkavskem narečju. Slovenca je izdajal samo še poluglasnik. Nikoli ni dejal n. pr. „rekel“ nego vselej „rek'l“. Janez pa se je privadil popolnoma tudi hrvaškim šegam in nazorom, vender je priznal, da se dolgo ni mogel udomačiti. Še le čez kakih deset let nehala mu se je tožiti po dolenjskem domovji in življenji. Hrvaške navade so mu se zdele od

konca jako priproste, nespametne in smešne. Kranjce je zmatral za mnogo bolj prebrisane in zvedene v kmetovanji in v vsaki drugi obrtnosti. To mnenje mu se je sčasoma preinačilo, da sam ni vedel, kdaj in kakó. Prva leta je Hrvate dostikrat grajal in povpraševal: Zakaj se ne oblačite, zakaj ne kmetite, zakaj si ne kuhate tako kakor Kranjci, sosedje vaši? Ljudje so mu se smijali in mu odgovarjali: Mi se trudimo kakor so se trudili spredniki naši pa pridelamo, če nam blagoslovi Bog znoj in žulje, veliko več nego tvoji lačni Kranjci, in žita in vina naša so tudi na pol boljša od vaših. Ni torej uzroka, da bi vas posnemali. Janez se je hudo jezil na tako govorico, malo po malem pa je uvidel in se uveril, da Hrvati trdijo resnico. Dejal mi je: Tukajšnji kmetje obdelujejo zemljo res nekoliko drugače nego Dolenjci in se ne napenjajo tako na vso moč kakor Kranjci, pa dogotove vender le opravke svoje vselej o pravem času. Tudi to se ne daje tajiti, da jim rodi polje obilnejše nego nam. Pomagata jim dve reči. Bog jim je podaril rodovitejšo zemljo, nego je naša, in kadar je treba kaj storiti, gredo na delo vsi, danes na jedno, jutri na drugo: doma ostajajo samo mali otroci in njih varuhi, onemogli starci. Kranjci pa se preveč raztresajo, ker bi storili radi vse posle ob jednom in tako je povsod premalo rok. Dolenjci pritiskajo samo v preljuje svoje vinograde, ki jim dajo le boren dohodek, polje in hosta pa jih ne mikata. Zato na njivah njihovih ni nikoli prav dodelano in vedno se tožari, da hiša nima ni drv ni nastila. Janez pa je hvalil in pouzdigoval Hrvate nad Slovence še za mnoga druga dobra svojstva. „Hrvaški vinščaki skrbé, da jim raste v goricah le zlahtno trsje, kraljevina, primorščina in druge take trte, katere poznajo Dolenjci komaj po imenu. Za usta ni nobeno grozdje tako prijetno kakor kraljevina. Na zagrebški trg se je navozi brez števila košev in kolikor je pride, toliko se je zvede. Domov se nikdar ne vrača ni jedna jagoda, tako silno jo ljubijo vsa gospoda, mala in velika. Če se nahaja vinograd bolj na ravnem, ne rodi dobro radi mraza, ali Hrvati si znajo pomagati. Že davnaj so začeli kopati grabe, ki pravijo, da potežejo zimo váse. Ne vem, če je to res, ali da grabe koristijo, videl sem v grajskih vinogradih, kajti povsod, koder smo jih naredili, uspeva nam grozdje prekrasno tudi na ravnem. Dolenjčki se ubijajo najbolj z lipino, ki ni vredna piškavega oreha. Ta spak dostikrat pozebe in če tudi ostane, namečka se iz njega cviček, ki se mora prodati v mrtvo ceno, še Bog, če ga hoče kdo kupiti. Da zapazi kak Hrvat v gorici svoji lipino, zmatral bi jo po pravici za plevel ter bi jo brez milosti poruval in vrgel v ogenj. Naši rojaki sade trto povsod, na visokih in nizkih bregovih, potem pa javkajo, da jim jo zamore tako pogostoma zimski in pomladni mrazi. Na Hrvaškem ne dela nihče vinogradov na velikih hribih, v nižavah pa jih zboljšujejo, kakor sem omenil, z globokimi jarki, katerih ne najdete nikjer po Dolenjskem. Tudi kranjsko sadje se nikakor ne more kosati s hrvaškim. Prostega, kmetiškega sadja se nasuši pri nas več nego tod, ali zlahtnega, ki gre lahko v prodaj, imajo Dolenjci premalo, pa ni čudo, da jim dajo vrti tako slab dobiček. Gospoda zahtevajo okusne založke pa jih tudi dobro plačujejo. Takovih plemenitih jabolk, kakor so moje srčike, iskali bi zaman po vsi kranjski

deželi. Tudi s svojimi hruškami morejo se ponašati in pobahati Hrvati pred vsem svetom. Poglejte ona tri kosata drevesa, ki so vsa obložena z zrelim zarodom. Na

so kakor hrvaške, ali kaj, ko jih pa ljudje ne znajo prav sušiti. Kranjske sušilnice trebalo bi zapaliti in postaviti namesto njih bosenske pušnice, v katerih se posuše češplje

Nikola I.,

knez črnogorski.

vsakem visi na stotine hrušek in vsaka hruška je vredna krajcar, če jo proda brat bratu. Temu sadu se pravi buzdanka (buzdovanlija?) Cepi in tudi seme smo dobili iz Slavonije. Dolenjskih sliv ne bom grajal, sladke

tako lepo, da ne smrde nič po dimu. Trgovci ne marajo dolenjskega smradu. Zvede se le, če ni boljšega blaga. Za bosenske in hrvaške slive pa je vlak ne le na domačih trgih, ampak tudi v Trstu, v Pešti in na Dunaji! Doma

sem večkrat slišal, da zna ta pa ta skuhati izvrstno slivovko. Jaz pa pravim, da so vsi naši žganjarji šušmarji. Kdor hoče zvedeti, kakova je prava slivovka, pridi jo po-

olje, da je človek skoro niti ne čuti. Če pa priteče v želodec le jeden požirek, razlije se po vsem životu tako prijetna gorkota, da morate kar zavrisniti od veselja in zadovoljstva.“

Milena,
kneginja črnogorska.

kušat na Hrvaško! Hrvati narede čisto kakor zlato, potem pa počakajo pet in tudi deset let, da se omladi in dozori. Uležana hrvaška slivovka je taka ljubka pijačica, da jo uživa v slast vsaka gospodična. Po grlu se cedi kakor

Kakor za hrvaško vino in žganje trdil je Janez tudi za njihovo hrano, da je mnogo boljša in tečnejša nego kranjska. Za kruh rabi se pri nas navadno zmes ajde, ječmena in prosa. Hrvat bi se gabila taka jed. Njemu

je glavni živež koruza, ki daje delavnemu človeku moč, da ne omaga niti na najtežjem delu. Vsi Kranjci, ki drvarijo na Slavonskem, spoznali so, da bi kmalu opešali o svojem domačem ričetu, krompirji, repi in močniku, pa so si jeli kuhati trikrat na dan dobro zabeljene koruzne žgance. Delajo strašno kakor črna živina, pa ostanejo vender zmirom krepki, čili in zdravi, in jeseni vračajo se domov z lepimi denarci in debeli, kakor da bi jih bile čebele opikale. Čujem, da sejejo zdaj tudi Dolenjci dosti več debelače nego pred 10. leti. To je jako pametno. Upam, da bodo uvideli skoro vsi rojaki moji korist svojo ter bodo zavrgši malopridno zmes sprejeli kakor Hrvati za poglavitno žito kremenito koruzo, ki rodi malone vsako leto in je niti najhujša vročina in suša ne more povse ugonobiti. Potem se ne bo čulo toliko tožeb o slabih letinah, ljudje bodo močnejši nego so zdaj in bolezni jih bodo menj morale. Pa še marsikako drugo jed in reč naj bi uvedli Dolenjci po hrvaškem vzgledu. Buče kuhajo

na Hrvaškem tudi za ljudi. Prav pripravljena in zabeljena je ta jed tako slastna in okusna kakor malokatera druga. Kranjci pa mislijo, da je ustvaril Bog buče samo za svinje! Gotovo mi boste potrdili, da spadajo dinje med najboljše zemeljske sadeže. Človeku se pocedé slinje že, če se jih domisli. O poletni soparici ga ni na vsem božjem svetu ugodnejšega hladila in krepila. Hrvatom vzraste dinj, da si jih tu na deželi ponujajo kar zastonj. Uspevale bi gotovo tudi na dolenjskih vrtih in njivah, ali našim meščanom in kmetom se ne ljubi, da bi poskrbeli za seme in je posejali. V juho nabrozgajo si Kranjci najrajši kupilnega črnega popra, ki jo bolj skazi nego popravi. Namesto tega vražjega praha rabi Hrvatom rudeča paprika, katero si pridelajo doma in si zboljšujejo ž njo najslabša jedila, ker je rezka in pekoča ob enem pa tudi prijetna in oživljujoča. Ali pustimo hrano in pogledjmo opravo!

(Dalje prihodnjič.)

Stan in Stana.

(Lonec.)

VII.

Rogin sam.

Ha, ha, ha! tega pač nisem mislil, da bodem na poti na Hrvaško še za mešetarja zaljubljenim norcem! Ali človeku se vse pripeti na svetu in meni, reči moram, baš dobro pride ta — reč! kajti ako služim deset srebrnikov, bode ravno za pot, ker sam nimam dosti kaj, doma pa ni bilo dobiti. — Torej na delo! Skušati moram v prvo, da se dekletu prikupim, potem bode že šlo, — potem. A! — ta — bode! Saker-lija-laja-lom! e, e, e, e! Ako je pa res tá, potem pa se ne čudim, ako je bore mladenič ne more pozabiti. Krasna stvarica! Simo gré!

VIII.

Prejšnji in Stana.

Stana (prihaja izza koč). Kaj pa tá? — Česa pak želite tu?

Rogin. Česa želim? (Zase.) Vraga, že mi je sapa zaprla!

Stana. Da, ako česa želite, govorite. Ako ste lačni, žejni, za silo že imamo, da postrežemo popotnikom, ker popotnik ste, to se vam vidi, čeravno nekako čuden.

Rogin. (Zase.) Ta pa zna! (Glasno.) Zares, popotnik sem in prav pravite, lačen ter žejen tudi, — ako bi —

Stana. Nu kaj —

Rogin. Smel prositi —

Stana. Nič, nič! radi storimo, kozarec vina, domačega, košček suhe klobase in kruha koj prinesem!

Rogin. Nu, nu! baš takova sila ni, že počakam. Ali bivate sama tukaj?

Stana. Z očetom.

Rogin. Sama z očetom? Tako krasno déte!

Stana. Nu, kaj je to takega?

Rogin. Takega? o je, je! Ali meniš, v samoti je tako varno? Pa, ko bi volk prišel?

Stana. Volk gre za ovčami, a mi nimamo ovac.

Rogin. Zvijaka! Pa ko bi kdo obolež? ti, oče?

Stana. O, dokler sva tako zdrava obá, ne bode bolezní k hiši!

Rogin. Istina! — pa vender, nečesa le nedostaje —

Stana. In to je?

Rogin. Možá, mladega, lepega, čvrstega možička, hè?

Stana. Naša kočá ni za tri.

Rogin. Torej se nočeš možiti? (Prime jo za roko.)

Stana. To vas ne briga. (Udari ga po roki.) Tako? To tudi koj znate? Kdo pa ste vi?

Rogin. Jaz sem jaz, le huda mi koj ne bodi!

Stana. Pustite me! (Izviha se mu.) In se poberite!

Rogin. Ne pustim te, ljubica. Ali si tako, — res, no; nočeš, da se malo pomeniva? è!

Stana. (Iztrgavša se mu.) To je torej bila vaša žeja, vaša lakota? — Zdaj pa se mi le brž poberi, capin, od todí, ali pokličem očeta. Oče! (Teče v koč.)

Rogin (sam). Hudirja! Takó ne bode! To ti je stvarica — kako sem se razgrèl! Tè! tè! tè! tè! hm! slabo sem začel. Moral bi bil s početkom bolje zložno in počasi, potem še lé — hm, hm! Rogin, ti si le vedno presamopašen, ti le vse prenaglo! A kdo bi bil to mislil, da ni tako, kakor druge, in bode koj vzkípela! — Nič! ne daj se, ne udajmo se! Še jedenkrat naskočimo, trdnjavica mora se udati! Zdaj bolje prijazno, tu gre za — denar! Deset srebrnjakov — imeti jih moram! Hejò! deklica, ljubica! kje si? samo jedno besedico! Čuješ?

Stana (odprša okno). Nič! poberite se od tod! Pri nas ni kréma, pa z Bogom! (Zaloputne okno.)

Rogin. Kaj! mladenka ti? Tako? Dobro! bomo pa le videli! Pokazati hočem tebi in tvojemu očetu, da ni človeku varno biti samemu v samoti. — Ho-hoj! Bomo videli. Odpri! pa koj mi odpri! — Nič? Ne? — Alò! udarimo! (Rine v okno ter pobije stekla.) Tu gre — za denár! Še to! (Pobije drugo okno.) Zopet nič? pa — (gre k durim).

IX.

Prejšnji, Bojan, Stana.

Bojan. Kdo pa je tisti, ki si predrzne pobijati mirnim ljudem okna? Ti capin! Koliko pa te je?

Rogin. Jaz capin? Ho, oče! Vaših sivih las bi se ne dotaknol rad, ali —

Bojan (ga prime). Boš, klevetnik? pobéri se! Kaj! Na mezinci te nesem okrog in okrog sveta in na konci te vržem v brezdno peklensko, da se raztlesniš kot jabolko pečeno — èk! (Vije ga.)

Rogin. Tako? nu, pa bodi nu! Hejo, Stana! Razbojniki so tu! — Oče, vi mene? (Vijeta se.) Ek!

Bojan. Ek!

Rogin. Ek! (Vrže Bojana k tlom.)

Bojan. Stana! Hči! pomagaj! pomagajte!

Stana. Jezus, Marija! oče! moj Bog! pomagaj! — Ali ni žive duše? Stan! Stan!

Rogin. Ek! }

Bojan. Ek! } (Vijeta se na tleh.)

X.

Prejšnji in Stan.

Stan. (Še v vojaški obleki skoči izza koče ter potegne Rogina strani.) Tako ti snubiš, potepuh! Poberi se! Nesramnik! Mirne ljudi napadaš?

Rogin (skriva). Molči nu, — ali ne umeješ?

Stan (jezen). Nič! nočem! Poberi se, capin! Strani! (Rinejo Rogina strani.)

Bojan. (Poda Stanu ginen roko.) Vrli mladenič! Tebe zalvaljujem za svoje življenje, Bog te blagoslovi in ti daj mnogo sreče na svetu.

Stan. Le pustite, oče, to je bila samo dolžnost. — Srečen pa jaz — ne bom — nikoli! (Ginen.)

Bojan. Kaj! kako to?

Stan. Prašajte Stano?

Bojan. Ti—?

Stan. Pustite! Jutri prodam že, vse, pohištvo, polja, gozde, travnike, živino, pa odidem na tuje.

Bojan. Jutri že? Stana, ali mu ne bodeš rekla z Bogom?

Stana. (Spustivša se v jok, poda mu roko). Z — Bogom!

Stan. Kako, — Stana! Ti me ne črtiš? Ti jočeš?

Stana. Le hodi z Bogom!

Stan. Torej res; pa zdravi ostanite, oče! (Hoče iti.)

Stana (oklene se ga burno v joku). Ostáni!

Stan. Ali se ne motim — Stana! Ti me — ljubiš! (Objame jo.)

Stana. Pa kako dolgo že, Stan!

Stan. In stoprav zdaj — —?

Stana. Prej nisem mogla. O kolikokrat bila bi ti rada povedala, ali neka mržnja, nevolja, kaj vem kaj,

— ni mi dalo! Danes pa, ko sem te videla, kako si mi otel očeta iz rok onega capina in ko si se hotel ločiti od naju — nisem se mogla več uzdrževati in dolgo zadržane solze morale so z ljubeznijo na dan. O Stan! kako neizmerno te čislam od tega trenutja in obetam ti, ako mi oprostiš, nikoli več ti sè žal besedico ne bodem ranila srca. Ali mi hočeš oprostiti?

Stan (strastno jo objemši). O Bog! Ako hočem?! Nebesa! držite me, da od prevelike radosti ne zblaznim!

Bojan (kateri ga je doslej molče gledal). Tako pa se je vender vse razvilo, kakor je bila volja božja in —

Stan. } Očetova! Oče, prosiva vas blagoslova!

Stana. } (Poklekne.)

Bojan (položivši jima roki nad temeni). Pa kako rad! Tega trenutja sem že davno želel in zdaj je tu in stari oče je z vama vred srečen, da vama ne more razodeti kako! Bog vaju blagoslovi!

Stan. } (Objameta se.) Hvalo, oče!

Stana. }

XI.

Prejšnji, Rogin.

Rogin (pridere nazaj). Jú, jú, jú! Zmaga je naša! Ali ti nisem pravil, Stan? In zdaj še moj blagoslov, — drugače (s prekomničnim pátosom položivši nadnja roki) ne bo poroke!

Stan, }
Stana, } A!
Bojan. }

Rogin. Tako je! In zdaj pa mi ti lepo vrni vojaško obleko — tebi pristaje, buzakljuna! — baš kakor kravi sedlo! Pa tistih deset, saj veš — nu, nič se mi ne drži kakor dan deževni! Dobro zaslužen je in meni se veš mudi. Kaj! ako bi mene ne bilo — primaruha! leto in dan bi se še kujala ti deklica in ti zdihoval kot meh brez sape; tako pa je zdaj vse dobro in lepo — —

Stan. (Dá mu oboje.) Ná!

Rogin (Bojanu in Stanu meju tem, ko se oblači). Kajti vedite vi, oče, vedi ti, dekle, — to vse se je zgodelo — nalašč —! (Rine z rokama v rokava.)

Bojan. Kako, — kaj — da nalašč?

Rogin. Tako je! Mladenič ta mi je odkril svojo nesrečo, da ga deklè, ki jo ljubi, ne mara, ter da ne mára nobenega. Obečal sem mu jo pridobiti, ker smilil se mi je dečak in — svojo ulogo sem doigral — kako? to je zdaj jedno! Doigral sem jo in uspeh je sijajen. Vse je dobro! In zdaj vas Bog obvaruj ter dobro svatujte. (Podajejo si roke.) — Rogin je svojo dolžnost storil in zdaj — gre! Há-p-ták! link-čávt! rèk-cum! — márs! (Po vojaški pozdravi ter po vojaški koraka strani.)

(Vsi molče gledajo za njim; zagrinjalo pade.)

Ivan Fajdiga.

Jurij Šubić — cerkven slikar.

Doslej smo imeli priliko, diviti se Juriju Šubiću le kot slikarju profanih predmetov; a sedaj se nam je pokazal i veččaka v cerkvenem slikarstvu. Ravnokar je namreč dovršil slikanje v šentjakopski cerkvi v Ljubljani, s katerim ga je bil poveril vele-

zaslužni, za umetnost uneti g. župnik Janez Rozman ter ga nalašč v to svrhu poklical iz Pariza v Ljubljano. Kakor smo že javili čitateljem svojim, naslikal je genijalni naš umetnik na svodu omenjene cerkve četvero prizorov iz življenja sv. apostola Jakopa, in sicer: „Poklic

sv. Jakopa med apostole;“ „Izpremenjenje Kristovo na gori Tabor,“ pri katerem je bil navzočen i apostol Jakop; potem „Obglavljenje sv. Jakopa“ in naposled „Proslavljanje sv. Jakopa,“ t. j. češčenje tega apostola po njegovi smrti. Prve tri slike so razvrščene po oboku zadnje cerkvine ladije, poslednja, glavna in največja slika pa krasi prostorni svod presbiterija. Glavna slika je čez 6 m dolga in čez 4 m široka, ostale tri pa imajo vsaka po 4 m 8 cm dolgoti in po 3 m 40 cm širokosti. Vse četiri slike objemajo plastični, iz sadre uliti okvirji v podobni križastega ovala, svetlosivo obojani ter z arabeskami poslikani, dočim je bisernik okvira pozlačen. Slike, kakor se razume samo ob sebi, naslikane so al fresco, t. j. na sveži, prénni omét. Da je ta način slikanja mnogo težavnejši, nego li na pr. slikanje z oljnatimi bojami na platno, to ve vsak, ki se količkaj briga za lepe umetnosti. Ne samo, da je pri tem mnogo več truda kolikor gledé mehničnega dela, toliko z ozirom na umetnijsko tehniko, nagajajo tukaj slikarju iste barve, katerih v tej stroki slikanja nima toliko na izbéro, kakor pri slikanju na platno ali na papir: kajti, kakor znano, v slikanju al fresco rabijo zgol prstene boje, ki se spajajo z apnom, katero je velik sovražnik vseh kemično pripravljenih bárev.

Po teh uvodnih opomnjah oglejmo si, kako je naš umetnik proizvel svoje slike kolikor s pogledom na kolorit, toliko i gledé koncepcije, tehnike in celokupne harmonizacije vseh sodelujočih faktorjev na posamičnih slikah.

Kar se dostaja kolorita, uverimo se takoj na prvi pogled, da je te slike ustvarila pristna umetnikova roka, večša v izvolitvi ter sestavi skladnih bárev. Kolorit vseh četverih slik je namreč povse bister in jasen, ubran v blagodejno skladnost, katera nikjer ne žali v barvoslovji veččega in estetiški izobraženega očesa. Dasi se nam na prvi hip dozdeva, da tu in tam prevladuje nekoliko, rekel bi, preoblastno ta ali ona boja, uvidimo pri pozornejšem motrenji, da je isto, po našem mnenji preintenzivno tinto, kakor na pr. rdeč romarjev plašč na glavni sliki, slikar postavil nalašč za kontrast z nasprotno mračno partijo slike. In kakor je naš umetnik po vseh svojih slikah razlil svetli kolorit, čaroviti „clair-obscur“ modernega slikarstva, brez one mistične turobnosti, ki veje iz nekaterih nabožnih slik; podelil je tudi vsem svojim podobam določen, rejalisten izraz, ki se razodeva zlasti na figuralnem delu njegovih slik.

In v to svrhu je treba, da si premostrimo posamične slike po vrsti.

Takoj pri glavnem ustupu skozi zadnja cerkvena vrata, nahaja se gori na oboku prva slika in sicer: Krist pokliče Jakopa med apostole. To epizodo iz vzveličarjevega življenja je predstavil umetnik, kakor jo popisujeta sveta evangelista Matevž in Marko, in sicer prvi v IV. poglavji od 18. do 22. vrste, poslednji pa v I. poglavji od 16. do 20. vrste. Ves ta prizor, ki se vrši na obrežji Galilejskega morja, predóčuje se nam kot dražestna idila. V ladjici, plavajoči v bistri vodi tik obrežja, sedé trije

ribiči: Zebedej in njegova sinova: Jakop in Janez, krpa-joči mreže svoje. Tu stopi vzveličar pred nje, prišedši preko holma na skrajni rob obrežja ter pokliče Jakopa in Janeza. Ta odločilen dogodek v življenji Jakopovem označil je slikar kaj plastično. Kristus, stojéč v božanski visosti svoji na morskem bregu, vabi preprosta ribiča s toliko milobo, da se jima vidi, da sta z veseljem ostavila mreže in očeta svojega ter šla za njim. Vzveličar je oblečen v višnjavo svojo haljino, preko katere ima pognen rdeč plašč, ubran ob ledjih v slikovito draperijo. Obličje, ki se mu vidi v treh četrtinkah profila, obrisano je v klasičnem ovalu, nos njegov, lahno upognen, ukrojen mu je v preljubki potezi, kar daje vsej glavi jako plemenit izraz. Pogled Kriščev je toli mil, ljubeznjiv in očarljiv, da mu pač ni moči odreči najmanjše želje. Z jasnega čela se mu razsipajo valoviti kodri po tilniku navzdol. Leva roka mu je položena na prsi, s pouzdigneno desnico pa kaže preko rame v ozadje, kjer mu nasledujeta malo prej poklicana učenca: Simon, imenovan Peter, in brat njegov Andrej. Ta bratovska dvojica je naslikana jako dobro! Peter, obrnen en profil od gledalca, utopil se je v živ razgovor z bratom svojim, s katerim stopata polagoma izza niskega griča gori na obrežje. Zadaž za njimi razprostira se v prijazni perspektivi klasična pokrajina galilejska. — Kristu nasproti pa se nahaja skupina prej omenjenih treh ribičev. In to nam je slikar predstavil z dramsko mimiko! Dočim se je oče Zebedej, plešoglav starec s sivimi kodri v tilniku, uprt na levo svojo roko, na polu sedeč v ladiji, po Kriščevem klici presenečen uspel po konci in svojo mrežo spustil preko ladjinega roba v morje, skočil je starejši sin njegov, Jakop, začuvši glas Gospodov, ves oduševljen po konci ter, nagnen z vsem svojim životom daleč naprej čez ladijo, razprostrl obe roki Kristu naproti, kakor bi ga hotel objeti ter mu na tak način izraziti vso svojo privrženost. Borna rujavosivkasta haljina z zavihanimi rokavi odeva krepko Jakopovo telo. Glava mu je obrnena v smelo obrisanem profilu Kristu nasproti in pogled njegov, živ in ognjen, uprt je iskreno v obličje Gospodovo. Za Jakopom na desno, v ozadji, stoji njegov mlajši brat Janez, v mladeniški svoji vitkosti. Na levi roki ima mrežo, katero je o Kristovem klici v naglici za seboj kvišku potegnil, a z desnico, pouzdigneno z živo mimiko, izražuje svoje strmenje na toli častnem pohodu. Obraz mu obseva mladeniška krasota, pogled njegov je svetel in nekako v vzveličarja zamaknen. Okrog glave se mu valé mehki kodri. — Janezu v ozadji skozi prozorno njegovo mrežo, odpira se dražesten razgled po gladki morski planoti, po kateri plava druga ladjica z razpetimi jadri. Onostran, nad niskim obrežjem, žarí se obzorje v zlatem jutranjem svitu. In nad to bajno pokrajinsko sliko in tu spredaj razvrščeno skupino nasmiha se milosojno pomladansko nebo izza svetlih, v horizontalnih potezah mirno po vzduhu jadrajóčih oblakov . . .

(Konec prihodnjič.)

— Naše slike. —

Knez in kneginja črnogorska.

Stožnimi čutili polni se nam srce, ako se oziramo po balkanskem poluotoku. Po osvobojenji velikega dela na njem stanujočih Slovanov, pričakovali smo, da se bo začelo med njimi razvijati samobitno narodno življenje; da bodo v zlogi in ljubezni tekmovali med sabo v napredku in omiki. Pričakovali smo dalje, da bodo v svesti si svojega velikega poklica hodili vedno ista pota, katera jim je odkazala zgodovina in prirodna leža njihovih dežel in tako postati deležni velike slave, katera brez dvojbeno čaka v bližnji bodočnosti vesoljnega Slovanstva. — A namesto tega vidimo, kako je stara slovanska pregreha — nezloga — pouzdignila med balkanskimi Slovani rusko svojo glavo: vidimo, da ni sledu bratovske ljubezni, temveč da se med njimi bujno širi strupena rastlina medsebojne nezaupljivosti: vidimo, da namesto neke danje turške sužnjosti stopa druga, po svojih nasledkih še veliko pogubnejša.

Le jedna svetla točka ostala je še za slovanskega rodoljuba na balkanskem poluotoku. To je Črna Gora. Kakor so jo stoletja s silnimi vojskami napadali turški paše, tako jo v poslednjih desetletjih zavojevali diplomatje raznih evropskih držav. Prvi so hoteli uzeti jej svobodo: drugi namerjajo uzeti jej narodno zavest. Izpodletelo je prvim, posrečilo se ne bode tudi drugim. Črna Gora je in postaje od dne do dne bolj slovanski Pijemont. Vse spletke, ki se snujejo proti njej in njeni veliki bodoči nalogi, pa se razbijajo o modri razmišljenosti in jekleni volji njenega previdnega in junaškega kneza.

Nikola I. Petrović Njeguš je sin vojvode Mirka Petroviča in netjak dne 13. avgusta 1860. v Kotoru umorjenega kneza Danila. Porojen je bil dne 7. oktobra 1841. Nauke svoje dovršil je v Parizu. On je mož nenavadnega uma in izrednega junaštva. Malo svojo državico vlada modro in pravično in zato bi Črnogorci dali zanj svoje življenje. Posebno pozoren je na širjenje omike med črnogorskim narodom. Zato ustanavlja in z rusko pomočjo uzdržuje osnovne šole; zato je ustanovil na Cetinji tudi licej in višjo dekliško šolo. Poslednjo, na kateri poučujejo izvrstne ruske učiteljice, obiskuje tudi jako mnogo Dalmatinek. Dovršivši nauke so gojenke mnogo omikanejše in v praktičnih stvareh izurjenejše, nego gojenke naših, po nemških uzorih ustanovljenih višjih dekliških učilišč.

Poleg tega pa si je Nikola I. vedno v svesti dolžnosti, katere mu položaj Črne Gore nalaga v vojnih ozirih. Zato je ugodno reformoval svoje vojaštvo. Isto, rabeč še do nedavnih časov lesene tope in puške kremenjače, oboroženo je sedaj prav po modernem načinu. To oboroženje daje z ozirom na prirojeno junaštvo črnogorskih sokolov mali tej slovanski državi še večji pomen.

Nikola I. poleg vsega tega deluje tudi na duševnem polji. Več krasnih pesmi izšlo je iz njegovega peresa. Najbolje znana med njimi je črnogorska himna: „Onamo, onamo za brda ona!“ Najznamenitejši spis njegov pa je drama „Balkanska carica“. Dramo to predstavljali so leta 1884. na Cetinji in v Podgorici v navzočnosti kneževi in za velikega naudušenja navzočnega občinstva. Kakor smo letos naznanili, izšla je tudi že v nemškem prevodu.

Od dne 8. novembra 1860. poročen je Nikola I. z Mileno, hčerjo vojvode Petra Vukotića, ženo znamenito po svoji telesni lepoti in duševnih krepostih. Leta 1871. porojen mu je bil prestolonaslednik Danilo Aleksander. Vso svojo deco — imel je sedem hčera in dva sina — dal je Nikola odgajati v Rusiji. Stroške za odgojo plačeval je in plačuje še v znamenje posebne naklonjenosti do kneza ruski carski dvor.

Veliko svojo modrost pokazal je Nikola I. ravno poslednje dni s tem, da je z rimskim papežem sklenil konkordat o svobodnem razvoju katoliške cerkve po svoji državi. Dočim so se vršili dogovori zaradi te imenitne zadeve, sešel se je tudi z vladiko Strossmayerjem, kateremu gre glavna zasluga, da se je ustanovila v črnogorskem primorskem mestu Baru nadvladikovina in da je bil za nadvladiko imenovan hrvaški rodoljub in pisatelj Simun Milinović. S tem je Nikola pokazal, da on ne dela razlike med Rusi in Hrvati, temveč da sta mu oba naroda iste krvi in istega jezika, dasi ne soglasna v veri, jednako mila in draga.

Znano je, da ima kneza Nikolo ruski car posebno v čisljih. Z veliko slavo in častjo sprejemajo ga vedno v Petrogradu, kedarkoli pride tja, da obiše svojo deco, ali pa po drugih uzrokih. Nikdo ne dvoji, da ima Nikola s pomočjo Rusije izvesti še jako imenitno delo pri končnem osvobojenji balkanskega poluotoka. Govori se celo mnogo o tem, da ga Rusija kandiduje za bolgarski prestol. Dasi bi to bila najboljša rešitev zapletenega bolgarskega vprašanja, vender je malo verjetna. Toliko pa je gotovo, da mu Rusija zaupa vse in da so ga še v poslednjem njegovem bivanji v Petrogradu zagotavljali, da more začeti akcijo, kedarkoli se mu zdi najugodnejši čas, Rusija da je vedno pripravljena podpirati ga ne samo moralno, temveč tudi dejanski. Od kneza Nikole je tedaj v precejšnji meri zavisen mir Evrope. Kakor je leta 1875. iz „koščka“ Hercegovine izšla parola za srbsko, črnogorsko in končno ruskoturško vojsko; tako bode — to je naše stalno uverjenje — sedaj mala Črna Gora dala narodom balkanskega poluotoka znamenje za končno osvoboditev. Da se bode to zgodilo o najprimernejšem času, zato nam je porok modrost in previdnost junaškega kneza, katerega naj bi Bog v blagor Črni Gori in v slavo Slovanstva ohranil še mnogo let.

— 7.

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Slovenski državni poslanci sešli so se bili v Ljubljani pred svojim odhodom na Dunaj, da se posvetujejo o daljšem ravnanju nasproti vladi grofa Taaffeja. Kaj so sklenili, ne vemo; le toliko se poroča oficijalno, da se je doseglo v vseh zadevah popolno soglasje. — Grof Taaffe, ki se pred otvoritvijo nove zborbe gotovo zanima, kako se poslanci posamičnih skupin pripravljajo za novi parlamentni boj, čital je brez dvojbe tudi poročilo o posvetovanju naših poslancev. Kako je neki sprejel to poročilo? Dvojimo, da bi mu siveti začeli lasje iz strahu pred odločnostjo naše delegacije. Saj je že večkrat bila prilika — in sicer mnogo ugodnejša nego sedaj — za odločno ravnanje; a vsigdar so jo čuvarji naših pravic zamudili. Znano nam je celo, da jim je nekdanj — ko so, da zadovolje javnemu mnenju, sklenili govoriti z grofom Taaffejem resno besedo o naših opravičenih tirjatvah — takoj upadel pogum, ko jih je ministerski predsednik sprejel z osornim ogovorom, češ: vi hočete širiti revolversko politiko. In upognila so se hrbtišča in čula opravičevanja: preuzvišenost! tako hudo nismo mislili. Zato smo prepričani, da tudi sedaj načelnik vlade ne prisoja velike važnosti posvetovanju naših državnih poslancev. Saj so v klubu Hohenwartovem; ko bi naposled res bili o parlamentnih počitnicah spoznali med svojimi volilci, da treba ravnati drugače, nego doslej, ukrotit jih bode že kluba predsednik in pa njegovi nemški člani. — Ad nomen Hohenwart. Njega smo pogrešali med poslanci, ki so se bili udeležili skupnega posvetovanja. Tudi Windischgrätz in Gödla ni bilo. Kako to? So li bili ti gospodje tudi vabljeni ali ne? Če so bili in niso prišli, tedaj so s tem dokazali, da jih zborovanje, v katerem se govori in sklepa o koristih in potrebah slovenskega naroda, ne zanima; če pa jih njihovi državnozborni tovariši na zborovanje niti vabili niso, tedaj je pa stvar vsekakor tudi zanimljiva. Ali so namreč že zanaprej prepričani, da se njihovim sklepom o narodnostnih vprašanjih nikakor pridružili ne bodo, in tedaj bi jih ne smeli zmatrati več za slovenske zastopnike, temveč morali bi z njimi govoriti brez okolišajev; ali pa so se bali, da bi njihova navzočnost utegnila ovirati sklepanje, in tedaj so tej nemški trojici v strahu. — Kakor torej premišljujemo, vsekakor se nam prikazuje slovenska delegacija v prav čudni svetlobi.

Boj do skrajnosti napovedal je nam Sloven-cem — in Slovanom sploh — graški mestni zastop. V svoji seji dne 10. m. m. sklenil je namreč na prošnjo društva nemških narodnjakov resolucijo, da se imajo poslej vse mestne službe oddajati izključno le rojenim Nemcem. Slovencem, katerih je več nego dobra tretjina na Štajarskem in kateri prav izdatno pripomagajo za vzdrževanje Gradca, so torej zaprta vrata do vseh služeb deželnega glavnega mesta. To je surovost, to je podlost, kakeršne je sposoben le Nemec. Graški mestni očetje hoteli so v preganjanju Slovanov posnemati Bismarka; a dobre nemške duše posegle so še nekoliko dalje. Bismark ne zapira Poljakom vrat do državnih služeb, hoče le, da se odreko svojim narodnim čutom; graški mestni zastop pa proskribuje vsakega, ki ga je rodila slovenska mati. — Mi Slovenci smo prekratki in predobrosrčni. To bi moralo prenehati. Ko vidimo, kako naš tisočletni sovražnik besni proti nam, morali bi tudi mi končno spoznati, da z dobroto in preveliko obzirnostjo ne dosežemo ničesa; da s tem le ogromno škodujemo narodnemu svojemu razvitku. Le preradi se učimo od Nemcev stvari, katere so nam na škodo: zakaj bi se končno ne začeli tudi od njih učiti tega, kar nam utegne biti na korist. Kakor Nemci delajo z našimi rojaki, tako delajmo mi v avto-

nomnih zborih z Nemci. Na ta način bomo se končno vsaj iznebili tujih usiljencev, ki hočejo med nami vladati, nam zaničujejo jezik in sramoté šege in navade. — Pa še nekaj narodnim gospodom trgovcem na Spodnjem Štajarskem. Oni jemlje razno blago navadno iz Gradca in prouzučajo s tem, da napreduje mesto, katero se jim potem odmenjuje z resolucijami, kakeršna je danes omenjena. Naj pretrgajo dosedanje zveze z Gradcem. V Ljubljani dobili bodo pri narodnih trgovcih isto blago za isto in boljšo ceno, nego v nemškem Gradcu. Ravnajmo po geslu: svoji k svojim. To bode najboljši odgovor na boj, kateri nam do skrajnosti naveščajo graški patres urbis.

Družba sv. Cirila in Metoda ustanovila je dvoje otročjih zabavišč, ki se odpreta že 1. oktobra. Prvo je v Celji, drugo v Trstu. Odbor družbe, v katerem sedé možje, ki so uverjeni o imenitnosti njeni za slovenski narod, prizadeva si vsestranski, da bi izpolnjeval v pravih označenih namen. Zato bodo tema zabaviščema sledila druga tam, kjer je tega potreba za ohranitev naše narodnosti; zato se bode s šolskim letom 1887/1888 ustanovilo tudi nekoliko šol. — Treba pa je, da odbor podpirajo vsi unanji rodoljubi in najprvo družbene podružnice. Ta podpora pa ne bodi samo denarna, temveč tudi organizatorna. Podružnice in njihovi odbori znajo najbolje krajevne potrebe glede slovenskega šolstva, naj torej o pravem času naznané glavnemu odboru primerne predloge, da se ti tekom leta obravnavajo. Z ustanovitvami šol je združeno mnogo vprašanj, katere se morajo prej povoljno rešiti. — Le ako bodo podružnice tudi v tem oziru podpirale glavni odbor, mogoče bode njemu družbeno delovanje urediti tako, da bode narodu našemu donášalo one koristi, katere vsi pričakujemo od nje.

Na slovenski gimnazij v Ljubljani upisalo se je letos kljubu povišani učnini več dijakov nego lani. Samo prvi razred šteje jih 158, ki so razdeljeni v dve paralelki po 79 dijakov. To je za jeden oddelek pač ogromno število, ki je iz pedagoškega in zdravstvenega stališča nedopustljivo. Zato bi bili mislili, da se bodo takoj s početka naredile tri paralelke, katerih vsaka bi vender štela še čez 50 učencev. A kakor se vlada krvavo malo briga za vse naše zahteve in potrebe, tako ravna tudi tu. Že lani sta šteli slovenski paralelki prvega gimnazijskega razreda po 74 učencev, a kljubu temu se ni ustanovila tretja paralelka. Letos bode bržkone tudi tako. Vsaj doslej še o tej stvari ni ukrenjenega ničesar. Slovenski državni poslanci naj v interesu pouka in zdravja naše mladine storé na merodajnem mestu neodložno potrebne korake, da se odstrani tako mačehovsko ravnanje s slovenskimi oddelki ljubljanskega gimnazija. Ako umejo svoje dolžnosti, tedaj bodo vedeli, da so oni v prvi vrsti poklicani skrbeti za to.

Potreba slovenskih velikih gimnazijev je tako nujna, da bi morali naši poslanci stopiti takoj v odločno opozicijo proti vladi, ako se bode še vedno protivila ustanoviti jih. Za jedno leto so že slovenski dijaki, ki so dovršili lanskega leta četrti razred ljubljanskega, kranjskega in novomeškega gimnazija, obsojeni trpeti grozne muke, izvirajoče iz nepopolnega znanja učnega jezika, v katerem se morajo najedenkrat učiti vseh predmetov. To je ravno tako, ko da bi se nalašč hotel zavirati uspešni napredek slovenske učeče se mladine; ko da bi država sama želela, da bi ona zaostajala v naukih za nemško mladino. Prihaja nam pa tu tudi na um, da so bile slovenske paralelke spodnjih gimnazijev ustanovljene le za poskusnjo, kakor se je z ministerskih sedežev tako rado in tako mnogokrat naglašalo. Vprašamo torej: ali se ne deluje naravnost na to, da bi se ta „poskusnja“ ne obnesla:

da bi se našel uzrok, slovenske paralelke sploh odpraviti in upeljati status quo ante? Saj si ni mogoče misliti, da bi ista mladina, katera se je štiri leta učila vseh predmetov — razven grščine — v svojem materinem jeziku, mogla v naukih uspešno napredovati, ako je obsojena učiti se od petega leta naprej vseh predmetov zopet v nemščini. To je pedagoški nezmisel, ki je mogoče le v taki državi neverjetnosti, kakršna je: žal! Avstrija. Ako naša mladina ne bode o takih razmerah preveč zaostajala, pripisati bode to le čudežu, kateri bode storil prirojeni slovenski talent, in pa veliki, neprimerni marljivosti naših dijakov. Znano je pa, da šola še ne stori vsega; da ni zadosti, ako dijak proučuje le šolske knjige in predmete, temveč da si more širje obzorje in temeljito omiko zadobiti le, ako se poleg šolskih knjig peča tudi z drugim berilom, posebno s slovstvi naprednih narodov. In ravno na zgornjem gimnaziju nastaja ta naloga. Kako bode pa dijaku preostajalo zato potrebnega časa, ako se mora boriti z jezikom, v katerem se mu je učiti šolskih predmetov? —

Naštelo bi se lahko še mnogo važnih razlogov za odpravo sedanje anomalije na tako imenovanih „slovenskih gimnazijih“, a že doslej povedani so tako znameniti, da je treba našim poslancem v tem oziru govoriti z vlado jasno besedo. Aut-aut. Minister Gautsch je obetal, da bode proučil naše šolske razmere. Lovske težave in pa kopališčne zabave zabranjevale so mu to. Dobro; sedaj vsaj vemo, kaj imamo pričakovati od njega. Naj mu torej naši poslanci tudi kar naravnost povedo, kaj ima on in njegov „gospod in mojster“ pričakovati od njih. Veliko število dijakov, ki se oglašajo v slovenske paralelke, in pa izvrstni učni uspeh, kateri se je na njih dosegel kljubni temu, da je vlada prav mačehovski ravnala z njimi, naj jim bode v izpodbujo. Saj Slovenci vendar nismo samo zato na svetu, da bi trpeli, plačevali in — molčali.

Višja dekliska šola v Ljubljani. — V mestnem zboru ljubljanskem predlagal je g. dr. J. Vošnjak, naj osnuje mesto višjo deklisko šolo. Potrebo take šole čuti vsak Slovenec, kajti danes nimamo Slovenci res zavoda, v katerem bi se nam odgajala dekleta v slovenskem duhu. Zategadelj predlog g. dr. J. Vošnjaka srčno pozdravljamo in le želimo, da bi se tudi skoro oživotvorila krasna ideja.

Za spomenik pokojnemu Božidarju Raiču poslala nam je slavna „Narodna čitalnica“ v Koboridu 5 gld. — Mi smo ta znesek izročili predsedništvu „Slovenskega pisateljskega društva“. — Daljše doneske za spomenik temu zaslužnemu rodoljubu bomo izkazovali v svojem listu ter jih — dokler se v ta namen ne ustanovi poseben odsek — isto tako izročali predsedništvu „Slovenskega pisateljskega društva“.

Ravnopravnost kakor v — S Štajarskega poroča se, da je c. kr. poštno ravnateljstvo naročilo vsem onim poštnim uradom, ki so doslej imeli nadpise v nemškem in slovenskem jeziku, da jih imajo odstraniti in nadomestiti samo z nemškimi. Tudi kočevskemu poštarju je ukazalo poštno ravnateljstvo, da ima odstraniti nemško-slovenske poštne pečate in rabiti le nemške. — Kakor se vidi, ima grofa Taaffeja vlada čudne pojme o ravnopravnosti, katero je prolašal ministerski predsednik za temelj svojega programa. Mi od nekdaj nismo verjeli, da bi imeli na Dunaji resno voljo dati konečno avstrijskim narodom one pravice, katere jim zagotavlja ustava; a da se bode za grofa Taaffeja tako brezobzirno žalil narodni čut in izzivalo splošno ogorčenje, kakor se to godi z omenjenima naredbama — kateri seveda nista sami — tega si tudi mi nismo mogli misliti. Naši poslanci — — no, ti bodo na vse to — molčali. Može se brigajo le boljše za veliko politiko. In pa naposled tudi ni lepo utikati svoj nos v vsako zadevo. Po teh načelih so se ravnali doslej, po teh se bodo, kolikor jih

poznamo, bržkone tudi poslej. Narod slovenski pa voli in — molči!

Adolf Obreza, državni in deželni poslanec, umrl je dne 26. septembra v Cerknici. Dasi pokojnik nikdar ni iz srčnega uverjenja udan bil slovenskemu narodnemu programu, deloval je vendar po svojih močeh za narod, s katerim ga je zvezala usoda. Bodi mu zemljica lahka!

Gospod Janez Šubič, sloveči naš slikar in profesor na umetnem muzeji v Kaiserslauternu v Renski Palaciji, pripeljal se je včeraj zjutraj v Ljubljano. Med potoma je pohodil Berolin, kjer si je ogledal jubilejno razstavo lepih umetnosti; potem se je bavil v Draždanih ter ondi proučeval svetovnoznan galerijo slik, odondot je krenil v Prago in na Dunaj ter v domovino, da si ogleda slike svojega brata, Jurija Šubiča, v ljubljanskem muzeji in v šentjakopski cerkvi.

Čehi kot duhovniki po slovenskih pokrajinah. Odkar nam nedostaje domačih sinov, kateri bi se dajali na bogoslovne nauke ter tako v svojem prelepem in preuzvišenem poklici koristili našemu narodu; odkar nam tedaj nedostaje domačih duhovnikov, zatekli so se k nam mladi bratje Čehi, ne bi li jim mi dali slovansko domovino, v kateri bi mogli delovati za dušno blaginjo našega naroda. Mladih Čehov je že dokaj v ljubljanski bogoslovnici, a letos so jih sprejeli tudi vladike mariborski, tržaški in poreški. Mi, ki ne razlikujemo Slovencev po pokrajinah, nego so nam vsi jedni bratje; mi tudi z jednako ljubeznijo ljubimo ostale Slované; tako mora čutiti vsak Slovenec; Slovan se mora povsod med Slovani čutiti doma, to je prvi korak do sporazuma in konečno do uzajemnega bratovstva. Srčno torej pozdravljamo mlade Čeha v naši zemlji, katero so si izbrali za svojo domovino, in jim želimo, da bi bili našemu ljudstvu pravi blagovestniki ne samo Kristove vere, nego i slovanske ideje. V obojem je naš spas. Pomagajte nam širiti narodno zavest in kakor prihajate kot Slovani, tako i ostanite Slovani našemu narodu. In Večni naj blagoslovi vaša dela in ohrani vas v slavo božjo in Slovanov!

Nove knjige. „Domoznanstvo ormoškega okraja. Po načrtu, sestavljenem od odbora, priredil in založil odborov predsednik: Fran Rakuša, nadučitelj pri sv. Bolfenku. 1886. Natisnil J. Leonov naslednik: L. Kordeš v Mariboru.“ — Knjižica v 8° in 87 strani obsežna je jako zanimljiv donesek zgodovini slovenskega naroda; to je sicer samo točka slovenskega ozemlja, ali mnogo takih točk dalo bi nam celokupno sliko. Gospod pisatelj nam opisuje ves ormoški okraj, ki je na meji Hrvaške in Mejumurja, v zemljepisnem, zgodovinskem in krajevisnem obziru; poleg tega podal nam je vsa krajevna imena, katera utegnejo zanimati naše jezikoslovce. Kar se tiče krajevnih imen, želeli bi večjo zanesljivost in točnost. Tako se na pr. zove neka vas Krčevine, a ne Krčevina; Mihaljevci, a ne Mihaljevec; Ključarovci, a ne Ključarovec; Hranjigovci, a ne Hranjigovec. Kakor rečeno, take stvari so važne za jezikoslovce. Naši uradniki po Štajarskem, kateri so navadno Nemci ali pa nemčurji, pokvarili so nam krajevna imena tako grozno, da se človeku ni nikoli zanesti na uradno rabljena imena; ti ljudje hočejo vse ponemčiti, in zategadelj spakodrajo tako imena, da niso ničemu podobna, češ, zdaj so nemška! Slovenske oblike kvarijo nalašč; tako je na vseh plosčah v občinah napisano ptujskj, namesto ptujski. Toda pustimo nemčursko godlo. V Rakuševi knjižici je toliko zanimljivega gradiva, da vsaj za trenotek zabimo neslanih nemčurjev štajarskih. Gospod pisatelj je upel v svojo knjižico nekoliko narodnih pripovedek in vraz, s čimer je posebno razveselil prijatelje in nabiratelje slovenskega narodnega blaga, in baš ta stran njegove knjižice odlikuje se lepo od knjižic te vrste, katere so že izšle v zadnjem času po Slovenskem, zato želimo, naj bi ga v tem pogledu posnemali oni, kateri nam bodo opisovali še

druge, do zdaj neopisane kraje, in naj bi nam podajali vsaj važnejše pripovedke in vraže, katere so značajne za občno mišljenje narodovo. — Hvalevredno je početje, da so se nekateri učitelji Dolenjega Štirskega poprijeli tako lepega dela in da zbirajo po domačih arhivih gradivo slovenskemu zgodovinarju; to je tem bolj hvalevredno, ker je tukaj še premnogo nemčurskih učiteljev — rojenih

Slovencev —, kateri svoje slovenske tovariše zaničujejo zaradi njihovega književnega delovanja. Zato želimo, da bi se naši razumniki naročali na Rakuševo knjižico, ker je cena toli niska, da si jo lahko vsak omisli. Naroča se pri pisatelji, g. Franu Rakuši, nadučitelji pri sv. Bolfenku pri Ormoži, Štajarsko. Cena 30 kr. s poštnino vred.

Ostali slovanski svet.

Fr. Š. Kuhač, osnovatelj muzikologije. — V glasbeni znanosti zabeležiti nam je velik napredek, kateri bi si zopet radi prisvojili Nemci. Ala so ti Nemci modri! Karkoli se pokaže kje novega, zlasti ako je Slovan kaj zasnoval, zakriče pred svetom: e to je naše, to smo mi izumili. Fr. Š. Kuhač je že l. 1869. pisal v „Vienci“ o komparativni glasbeni znanosti, to je v ono dobo, ko se še nihče ni upal govoriti o obstoji kake narodnosti v glasbi, imenovavši to znanost muzikologijo. Pisal je o tem tudi svojim književnim prijateljem na Nemškem, ali ti ga niso prav umeli, ampak so se poprijeli imena „muzikologija“, ne vedoč, katere discipline morale bi spadati v to novo znanost. Lani pa je celo izšla knjižica z naslovom: „Vierteljahrsschrift für Musikwissenschaft, redigirt von Guido Adler. Erster Jahrgang. 1885. I. Vierteljahr. Leipzig, Breitkopf & Härtel.“ V ti knjižici govore Nemci o muzikologiji, to je o komparativni glasbeni znanosti. Fr. Š. Kuhač spisuje muzikologijo, s katero se peča že dvajset let, in jo bode izdal, bržko mu bode mogoče. In kaj je muzikologija? Muzikologija združuje v sebi vse stroke glasbene znanosti v samostalno celoto, torej je muzikologija povse samostalna znanost. Fr. Š. Kuhač očita Nemcem v 35. br. Vienca, da še niti oni niti drugi narodi tega danes ne znajo, in zato izjavlja, da prvenstvo pripada Slovanom. Mi se res radujemo, da je spet Slovan odprl narodom novo znanost, čestitamo Hrvatom, da se je baš iz njih srede pokazal mož, ki stopa kot učitelj vsem narodom. Baš v znanosti in umetnosti so že danes Slovani učitelji vsej Evropi; Slovani so pravo pot pogodili, da so baš na polji znanosti in umetnosti jeli uplivati na preobraževanje vse ponosne Evrope, kajti glavni namen bodi nam odgoja vsega človeštva.

„Društvo sv. Save.“ — Kakor imajo Nemci svoj „Šulterajn“, Čehi „Matico školsko“, mi Slovenci „Družbo sv. Cirila in Metoda“, tako so si osnovali Srbi v Belem Gradu „Društvo sv. Save“. Da, tudi v Belem Gradu je treba društva, kateremu je naloga, da širi in neguje narodno čustvo; tudi v Belem Gradu, kjer je vendar malo Nemcev, ali ti Nemci imajo svoje nemške šole in se hočejo širiti in šopiriti na vse strani. Nemec je povsod enak; misli, da je to kultura, ako zatira druge in jih prikrajšuje v narodnem pravu. Toda ako ta nemška nevarnost ni tolika v Belem Gradu, vendar je potrebno, da se snujeta društva, katerim je prva skrb širjenje prosvete. Rečeno Društvo sv. Save bode izdavallo dobre knjige, slike in pesmi, podpiralo in gradilo šole. Član društva more biti vsak Srb in Srbkinja in vsak prijatelj narodne prosvete.

Bolgarsko narodno sobranje sprejelo je naslednjo adresu do ruskega carja: „Zbrani zastopniki bolgarskega naroda prosijo Boga iskreno, da bi dal dolgo in srečno življenje carju, kateremu pošiljajo odkritosrčna voščila in izrekajo čutila udanosti in globokega spoštovanja, nadejaje se, da po vsem, kar se je zgodilo doslej, prene-

hajo napete razmere med Rusijo in Bolgar in da bode car kakor v minulosti uzet v uzvišeno svojo čašito narod bolgarski in narodno stvar, da se tako doseže zjedinenje, samostalnost in neodvisnost Bolgarske.“ — Ta adresa pač gotovo ni bila po volji Batenberžanom.

Nekateri popravki.

V zadnji številki „Slovanovi“ urinilo se je v nekatere spise dokaj napak, katere je lahko zapazil vsak pazni čitatelj našega lista — zakrivilo jih ni uredništvo. Od teh naj popravimo samo tiskarski napaki v „Hrvatskih spominih“. Na strani 276. na levi vrsta 21. od zgoraj čita se: „da moram iti domov . . . Če ne pridem, gorje mi!“ — Preinačiti treba to: „da mora iti Janez domov . . . Če ne pride, gorje mu!“ — Na isti strani na desni v 12. vrsti zgoraj mora biti namesto: „Zahvalila se mi je z povzdignjenima rokama“ — „Zahvalila me je s povzdignjenima rokama“, kajti je „zahvaliti se komu“ germanizem. Nepokvarjeni narod govori le: zahvaliti koga. — Malo niže izpuščen je v besedi: s Krajincanko (Rezo) prvi n, ki je vsekako potreben. „Krajincani“ zovó se ljudje, ki so po rodu iz Suhe Krajine.

Častiti čitatelji so gotovo že sami opazili, da se je v poslednjo številko pri članku „Rusija in Francija“ urinila velika pomota. Slovenske besede v opomnji uzete so namreč iz obširnejšega komentarja natisnene ruske pesmi. Pravilni prevod pri natisnjeni pesmi označenih ruskih izrazov je tale:

¹⁾ prizrak = pošast; strašnim prizrakom = kot strašna pošast. ²⁾ kaže se. ³⁾ uški na makuški = napeli so ušesa. ⁴⁾ oklepe. ⁵⁾ topove. ⁶⁾ goreči. ⁷⁾ čas. ⁸⁾ grdoblo. ⁹⁾ plaši. ¹⁰⁾ navaditi se. ¹¹⁾ sramote. ¹²⁾ sanjaje. ¹³⁾ helotje. ¹⁴⁾ v otvót = v odgovor. ¹⁵⁾ raztrgaj. ¹⁶⁾ verige. ¹⁷⁾ s podplatom. ¹⁸⁾ vedno. ¹⁹⁾ reči.

Listnica uredništva:

Gospodični M. G. v V.: Ona žena, ki za goldinar naznanja ljudem, kje se nabajajo duše umrlih njihovih sorodnikov, in pripoveduje, da stanuje v Ljubljani v vladški palači, je prav nevarna sleparka. Najboljše je, ako opozorite nanjo žandarmem. — Nikomur ni dano vedeti, kam pride po smrti duša tega ali onega mrliča in že sama želja to zvedeti je „predrzna grešitev v božjo milost“.

Mnogim naročnikom, ki reklamujejo 15., 16. in 17. številko, naznanjamo, da so jim bile pravilno poslano. Se jedenkrat poslati jih ne moremo nikomur, ker so nam čisto pošle. — Ko bi bil jeden ali drugi naročnikov prejel po dva izvoda teh števil, prosimo ga uljudno, da nam blagovoli jednega vrniti.

Listnica upravnštva:

P. t. g. dr. J. na Ptuj: Obečano številko pošljemo Vam v kratkem. —

Č. g. A. Mikiša v Lanišči: Vašej želji letos ne moremo ustreči, ker nimamo več vseh števil.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnštvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.